

ตัวอย่างการถอดบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบในเขตปฏิรูปที่ดิน

8. ตัวอย่างการนำเสนอบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบ

ภายหลังจากการถอดบทเรียนนายดำ ชัยนึ่ง Smart Farmer ต้นแบบสาขาข้าว แล้วทีมงานที่ถอดบทเรียนได้นำข้อมูลต่างๆ มาประมวลเพื่อนำเสนอบทเรียนของนายดำ ชัยนึ่ง ตามรูปแบบการนำเสนอบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบ ที่คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer กำหนดดังนี้

นายดำ ชัยนึ่ง

Smart Farmer ต้นแบบ สาขาข้าว

“ผู้นำการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์คุณภาพแห่งอำเภอลำปลายมาศ”

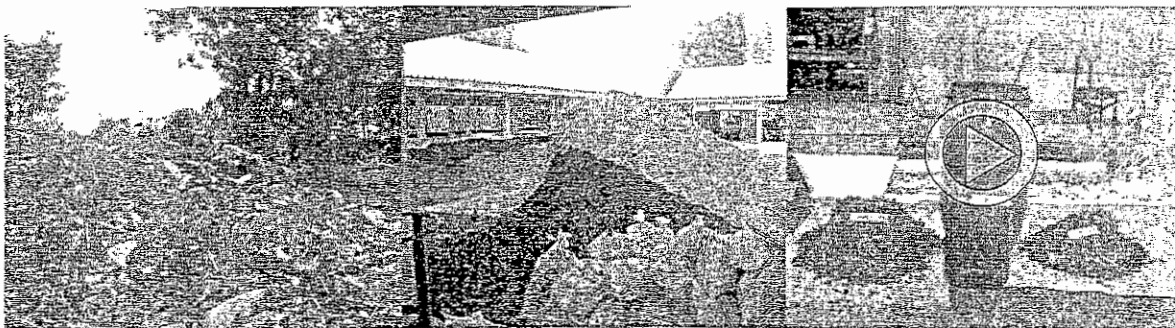
จากชาวนาที่ประสบปัญหาหนี้สินที่ดินถูกยึด ได้ปรับความคิดของตนเองจากความท้อแท้สิ้นหวัง สู่คนไม่แพ้ จากจุดเปลี่ยนสำคัญ เมื่อได้รับฟังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ผู้นำกลุ่มชาวนาเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2504 ในสารคดีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เรื่องการทำนา ความว่า

“ข้าพเจ้ามีโอกาสได้ศึกษาการทดลองและทำนามาร้าง และทราบดีว่าการทำนานั้น มีความยากลำบากอยู่มาก ไม่น้อย จำเป็นจะต้องอาศัยพันธุ์ข้าวที่ดี และต้องใช้วิชาการต่างๆ ด้วย จึงจะได้ผลเป็นล่ำเป็นสัน อีกประการหนึ่งที่ทำนานั้น เมื่อสิ้นฤดูทำนาแล้วควรปลูกพืชอื่นๆ บ้าง เพราะจะเพิ่มรายได้ให้อีกไม่ใช่น้อย ทั้งจะช่วยให้ดินร่วน ช่วยเพิ่มปุ๋ยจากพืช ทำให้ลักษณะเนื้อดินดีขึ้น เหมาะสำหรับจะทำนาในฤดูต่อไป”

นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ Smart Farmer ต้นแบบคนนี้ เข้าสู่วิถีของการเกษตรแบบอินทรีย์ โดยเริ่มต้นจากการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดินสลับกับการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีต่างๆ จนในที่สุดสามารถเลิกใช้สารเคมีได้ ด้วยความสามารถในการประยุกต์ใช้หลากหลายวิถีทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นใบเบิกทางสำคัญนำไปสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) เป็นผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีคุณภาพสูง มีความปลอดภัย เป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะในสหภาพยุโรป ทำให้ปัจจุบันนายดำมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีโอกาสตอบแทน ช่วยเหลือเพื่อนบ้านและชุมชนด้วยวิถีแห่งเกษตรอินทรีย์ที่เขียวชาญ

ประเด็นที่แสดงถึงความโดดเด่นและมีการปฏิบัติที่ดี

1. เชี่ยวชาญการประยุกต์ใช้วิถีทางธรรมชาติเพื่อลดการใช้สารเคมี

การปลูกข้าวอินทรีย์ให้ได้ผลดี ต้องไม่ใช้สารเคมีอย่างเคร่งครัด การไม่ใช้เคมีนั้นมีข้อดีหลายอย่าง คือ นอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูง ได้มาตรฐาน และปลอดภัยจากสารพิษทั้งผู้ปลูกและผู้กินแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย การปลูกข้าวอินทรีย์ทำได้ไม่ยาก แต่ต้องอาศัยความขยันอดทนค่อนข้างมาก เพราะมี

ตัวอย่างการถอดบทเรียน Smart Farmer ต้นแบบในเขตปฏิรูป ที่ดิน

3.3 ระบบการปลูก ปลูกข้าวอินทรีย์ปีละหนึ่งครั้ง และปลูกพืชหมุนเวียนโดยเฉพาะพืชตระกูลถั่วก่อนและหลังการปลูกข้าว อาจปลูกข้าวอินทรีย์ร่วมกับพืชตระกูลถั่วก็ได้ถ้าสภาพแวดล้อมเหมาะสม เพื่อให้ดินมีความพร้อมสำหรับการปลูกข้าวในแต่ละรอบ

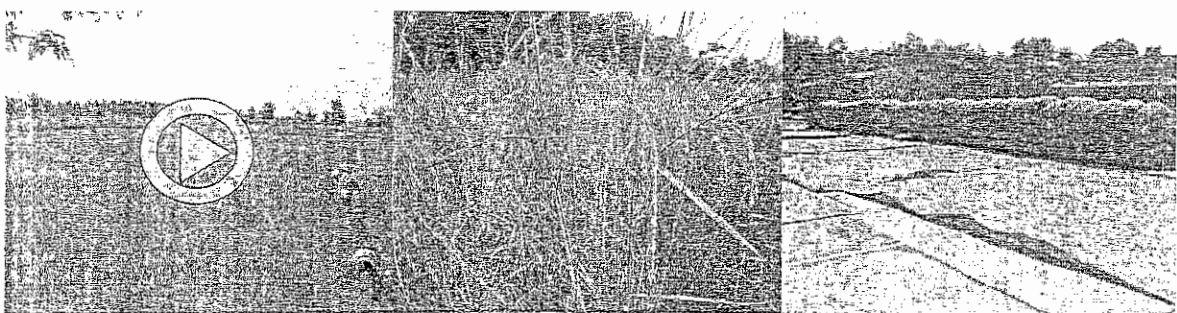
3.4 การควบคุมวัชพืช เน้นไปที่การเตรียมดินต้องเตรียมให้เหมาะสม ใช้ระดับน้ำควบคุมวัชพืช ใช้วัสดุคลุมดิน ถอนด้วยมือ รวมทั้งปลูกพืชหมุนเวียนประกอบกัน

3.5 การป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ที่เป็นศัตรูพืช วิธีการที่ใช้ในการป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืชก็คือ ใช้ข้าวพันธุ์ต้านทานซึ่งเป็นพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยข้าวสุรินทร์แนะนำร่วมกับการคัดเลือกพันธุ์จนได้พันธุ์ที่เหมาะสม เตรียมแปลงให้ดี กำหนดช่วงเวลาปลูกให้เหมาะสม ใช้อัตราเมล็ดและระยะปลูกที่เหมาะสม การปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดวงจรการระบาดของโรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าว จัดการน้ำให้ดีเพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตดี สมบูรณ์และแข็งแรง สามารถลดการทำลายของโรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าวได้ มีการกำจัดวัชพืช การกำจัดเศษซากพืชที่เป็นโรคโดยใช้ปูนขาว หรือก้ามถั่วฝักยาว ใช้ตัวห้ำตัวเบียน และศัตรูธรรมชาติเพื่อช่วยควบคุมแมลงและสัตว์ศัตรูข้าว นอกจากนี้ได้ปลูกพืชขับไล่แมลงบนคันนา พวกตะไคร้หอม สะเดา ข่า และแคฝรั่ง เอามาตำแล้วฉีดพ่นกันแมลง ใช้แสงไฟล่อ ใช้กับดัก และใช้กาเหมาเหี่ยว ซึ่งได้ใช้หลายๆ วิธีช่วยกัน เพื่อไม่ให้สารเคมี

3.6 การจัดการน้ำ นายดำให้ความสำคัญมาก ต้องรักษาระดับน้ำให้ดี เพราะระดับน้ำสัมพันธ์กับการเติบโตทางลำต้น และการให้ผลผลิตของข้าวโดยตรง ในช่วงปักดำจนถึงแตกกอถ้าระดับน้ำสูงมากจะทำให้ข้าวสูงเพื่อหนีน้ำ ต้นจะล้มง่าย ช่วงนี้ควรรักษาระดับน้ำให้อยู่ที่ประมาณ 5 เซนติเมตร แต่ถ้าต้นข้าวขาดน้ำจะทำให้วัชพืชเติบโตแข่งกับต้นข้าวได้ ดังนั้นระดับน้ำที่เหมาะสมต่อการปลูกข้าวอินทรีย์ ตลอดฤดูปลูกควรเก็บรักษาไว้ที่ประมาณ 5-15 เซนติเมตร จนถึงระยะก่อนเก็บเกี่ยวประมาณ 7-10 วัน จึงระบายน้ำออกเพื่อให้ข้าวสุกแก่พร้อมกัน และที่นาแห้งเหมาะต่อการเกี่ยวข้าว

3.7 การเกี่ยวข้าว สีข้าว นวดข้าวและการลดความชื้น ทำการเกี่ยวข้าวหลังจากออกดอกประมาณ 23-30 วัน สังเกตจากเมล็ดในรวงข้าวสุกแก่เมล็ดเปลี่ยนเป็นสีฟาง เรียกว่า ระยะพลับพลึง เมื่อก่อนจะใช้เคียวเกี่ยว ต้องตากพ่อนข้าวในนาประมาณ 2-3 แดง แล้วจึงรวมกองหลังจากนั้นจึงทำการนวด ปัจจุบันใช้รถเกี่ยวนวด แต่หลังเกี่ยวข้าวยังมีความชื้นสูง ต้องตากบนลานแดดจัดๆ ใช้เวลา 1-2 วัน พลิกกลับเมล็ดข้าววันละ 3-4 ครั้ง ให้ความชื้นเหลือประมาณ 14 เปอร์เซ็นต์ หรือน้อยกว่านั้น

จากการใช้กระบวนการผลิตแบบนี้ทำให้นายดำได้ผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในปริมาณ 652 กิโลกรัม/ไร่ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยผลผลิตของพันธุ์ กข15 ที่ 560 กิโลกรัมต่อไร่

ตัวอย่างการถอดบทเรียน
Smart Farmer ต้นแบบในเขตปฏิรูปที่ดิน

กับผู้อื่นได้ รวมทั้งแปลงนาของนายคำเป็นจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่นได้ศึกษาเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้นายคำสามารถเป็นเกษตรกรที่มีความรู้จนสามารถเป็นต้นแบบให้กับผู้อื่นได้ มีจุดเริ่มต้นมาจากการเปลี่ยนความคิดของตนเองให้คำนึงกับตัวเองว่าทุกอย่างต้องแก้ไขได้ มีความมุ่งมั่น มีความพยายามขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมทุกช่องทาง ถามทุกอย่างที่อยากรู้และดูตัวอย่างเกษตรกรคนอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ติดต่อเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลและศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดสุรินทร์อย่างสม่ำเสมอ ดูข่าวสาร สารคดีด้านการเกษตรเป็นประจำเพราะจะมีความรู้ดี ๆ มากมาย มาปรับมาใช้แบบลองผิดลองถูกเรื่อยมาจนเจอวิธีการที่ใช้ได้ผลดี จึงส่งผลให้นายคำเป็นผู้ที่มีความรู้ในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นอย่างดี

6.2 มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ นายคำให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรเพื่อประกอบการตัดสินใจในการทำการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยแหล่งข้อมูลสำคัญที่นายคำสามารถเข้าถึงได้ จะเป็นแหล่งข้อมูลจากเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล ศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดสุรินทร์ และสหกรณ์การเกษตร โดยการสอบถามข้อสงสัย ขอคำแนะนำ แลกเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติที่ดีระหว่างกัน มีการติดตามข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากรายการโทรทัศน์ สารคดีของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งข้อมูล องค์ความรู้จากลูกที่เรียนเกษตรในระดับมหาวิทยาลัย ประมวลเป็นองค์ความรู้ ศึกษาและทดลองด้วยตนเอง ประการสำคัญคือนายคำจะให้ความสำคัญกับการบันทึกข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะข้อค้นพบที่ได้จากการทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นขั้นตอนต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงวิธีการให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดด้วย

6.3 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด นายคำมีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะการทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ โดยการปลูกพืชหมุนเวียนสลับกับการปลูกข้าวหอมมะลิ การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพตามที่ศูนย์วิจัยข้าวสุรินทร์แนะนำ เลือกใช้วิธีการดำนาซึ่งเหมาะสมกับการผลิตข้าวอินทรีย์ และมีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management) โดยการนำเศษวัสดุที่เหลือทั้งหมดหมักไว้ในแปลงนาเพื่อทำเป็นปุ๋ยพืชสด โดยไม่มีการเผาตอซัง มีการบริหารจัดการแรงงานและทุนที่มีประสิทธิภาพโดยให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้นายคำและเพื่อนบ้านสามารถควบคุมต้นทุนการผลิตได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การรวมกลุ่มและการเป็นสมาชิกสหกรณ์ทำให้นายคำสามารถเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้อย่างสม่ำเสมอ

6.4 มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค ปัจจัยด้านนี้นายคำให้ความสำคัญและสอดคล้องกับสินค้าที่นายคำผลิต โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิอินทรีย์ รวมทั้งผลิตผลทางการเกษตรอื่นๆ ที่ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) โดยนายคำเลือกใช้สารเคมีและเปลี่ยนมาประยุกต์ใช้หลากหลายวิธีทางธรรมชาติ ทั้งการใช้ปุ๋ยพืชสดและการปลูกพืชหมุนเวียนแทนการใช้ปุ๋ยเคมี การควบคุมวัชพืชนาข้าวด้วยควบคุมระดับน้ำ และใช้วัสดุคลุมดินแทนการใช้สารเคมีฉีดพ่น มีวิธีการที่ใช้ในการป้องกันกำจัดโรค แมลง และศัตรูศัตรูพืชโดยใช้ข้าวพันธุ์ต้านทาน เตรียมแปลงให้ดี กำหนดช่วงเวลาปลูกให้เหมาะสม ปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อตัดวงจรการระบาดของโรค แมลงและศัตรูข้าว ใช้ตัวห้ำตัวเบียน และศัตรูธรรมชาติเพื่อช่วยควบคุมแมลงและศัตรูข้าว นอกจากนี้ได้ปลูกพืชขับไล่แมลงบนคันนา พวกตะไคร้หอม สะเดา ข่า และแคฝรั่ง เอามาตำแล้วฉีดพ่นกันแมลง ใช้แสงไฟล่อ ใช้กับดัก และใช้กาเวนียว จะเห็นได้ว่านายคำได้ใช้หลายๆ วิธีช่วยกัน เพื่อไม่ใช้สารเคมี ทำให้ผลผลิตของนายคำมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค เป็นที่ต้องการของตลาด

6.5 มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม นายคำมีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) จากการผลิตโดยใช้วิถีธรรมชาติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วยความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคข้างต้น รวมทั้งมีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยการให้คำปรึกษานะนำกับเพื่อนบ้านและเป็นวิทยากรในการประชุมสหกรณ์การเกษตรเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เป็นประจำ

6.6 มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร จากความสำเร็จในการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทำให้นายคำสามารถไถ่ถอนที่ดินคืนมาและซื้อที่ดินเพิ่มเติมได้ มีรายได้ที่ดีทำให้สามารถส่งลูกได้เรียนหนังสือสูงๆ ทำให้นายคำมีความสุข ความพึงพอใจ และมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตรต่อไป มีความรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป โดยถ่ายทอดความรู้ ความภาคภูมิใจให้กับลูกๆ ซึ่งลูกๆ ก็ทำการเกษตรเป็นทุกคน ซึ่งทำให้นายคำและครอบครัวสามารถทำการเกษตรได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป